

տեսնենք այն անողոր բռնակալական ու աւերիչ ուղին, որ ցուցահանած են թուրք փաշաներն իրենց յայթույթեան պարագային: Օրինակ, Ռէշիտ փաշան, 1836-ին քաղելով ձէզլի-րէի վրայ, առաջին անգամն ըլլալով գրաւեց քաղաքը եւ աւերակներու կոյտ մը դարձուց

դայն: Նոյն Ռէշիտ փաշան քրտական ուժեղ բերդի մը առջեւ 4,000 մարդ կորսնցուց, առանց բերդը ընկճելու*): (էջ 249):

*) "Lettres du Marechal de Moltke sur l'Orient", Փրանսերէնի թարգմանուած Alfred Marchand-ի կողմէ:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ

Գրեց՝ Ն. Տ.

«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՅ ԵՐԳԻ»

Հեղինակ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՎԵՐՋԵՐՍ Փարիզէն հասաւ վէպ մը, որուն հեղինակն է Շահան Շահնուր, — նոր մը մեր գրականութեան մէջ: Վէպը կը կոչուի «Նահանջը Առանց Երգի»: Իրապէս ուշագրաւ գրական գործ մը, որ կուգայ այնքա՛ն բարեղէպ կերպով՝ ճոխացնելու մեր գրականութիւնը:

Հայ գրականութիւնը վերջին աղէտներէն ի վեր բաւական երկար սպասեց ողջունելու համար այսպիսի գրական գործ մը, որուն արժէքը անպայման պիտի գնահատուի մեր մըտաւորականութեան եւ գրասէր հասարակութեան կողմէն:

Քանի մը տարի առաջ նորերը մասնաւոր ճիգ մը սկսած էին ընել ինքզինքնին շեշտելու համար: Այսօր ուրախ ենք, որ անոնցմէ մին կուգայ հայ գրականութիւնը հարստացնելու կարեւոր վէպով մը, եւ արգարացնելու յոյսերն այն լաւատես հոգիներուն, որոնք մասնաւոր հետաքրքրութեամբ եւ համակրանքով կը դիտէին նորերու գրական ջանքերը:

Շահան Շահնուր մեր նորերուն մէջ եղաւ առաջինը, եւ իր այս վէպով կրցաւ գրաւել մեր գրական հրապարակը, որովհետեւ «Նահանջը Առանց Երգի» իրական գիւտ մըն էր մեր նորագոյն գրականութեան համար:

Մեր ժողովուրդին մէկ հատուածին կամ

մէկ կարեւոր դադութին վէպը չէ ան, այլ վէպը մեր ամբողջ ժողովուրդին. վէպ մը, ուր ցուցած է մեր ճակատագիրը, վէպ մը, որուն միջոցաւ, — չափազանցութիւն թող չըլլայ, — հայ գրականութիւնը նոր մուտք մը կը գործէ եւրոպական գրականութեան մէջ: Թարգմանեցէք դայն սեւէ եւրոպական կարեւոր լեզուի, ու դուք պիտի տեսնէք, որ անոր օտար ընթերցողները հիացումով պիտի արտայայտուին հայ գրականութեան մասին:

«Նահանջը Առանց Երգի» գրուած է արդիական թեմինքով, եւ ունի արուեստի արդիական ձգտում: Շահնուրի գրական ծնողքը պէտք է փնտուել օտար գրականութեանց մէջ, բայց պէտք է շեշտել, որ անոր ինքնատուրութիւնը զինք վեր կը պահէ օտարները կապիւած ըլլալու մեղադրանքներէն: Անոր վէպը քնարական թուիչք մըն է, որուն գլխաւոր ձգտումն եղած է մեր կեանքին մէկ տխուր կողմը ցոյց տալ արուեստի բարձրութիւններէն: Հոն կայ հեղինարանութիւն, հոն կայ նաեւ զթուլթիւն: Հոն կայ բուն ծաղրանք, հոն կայ քաղաքական ալլարանութիւն (Փիէր եւ Նէնէթ — Հայաստան եւ Ֆրանսա): Հոն կայ հոգեբանական ճշգրիտ վերլուծում, մարդկային ողբերգութիւն, համադրութիւն՝ բնիկ եւ օտար հոգեկան աշխարհներու: Հոն կայ վերջապէս չորս հովերու նետուած իղձերու եւ երազներու սրտակեղէք տրամա: Պատկերներ, սրտաուռ պատկերներ՝ մարդկային ներքին ապ-